
Ewalds Død

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Ewalds Død	4
Metadata om værket	4
Titel	6
1. Akt: I	6

Ewalds Død

Kilde Holger Gabrielsen. 1943. *Ewalds død*, København: Westermann.

Indledning

Dette skuespils historiske baggrund er besættelsestiden og samarbejdsregeringens opløsning i august 1943. Kaj Munk glædede sig over, at Danmark nu stod i et klart fjendtligt forhold til besættelsesmagten, men gik efterfølgende en svær tid i møde pga. censuren. Fra efteråret 1942 var der fra tysk side blevet deklareret et generelt forbud mod omtale af ham i bøger, tidsskrifter, aviser mv. *Ewalds Død* opførtes – som epilog til Ewalds nationale syngespil *Fiskerne* – på Det kgl. Teater som mindeforestilling i anledning af 200-året for Johannes Ewalds fødselsdag 18. november. Pga. forbudet blev det besluttet, at den danske skuespiller, teaterinstruktør Holger Gabrielsen (1896-1955), skulle stå som forfatter til udgivelsen, hvilket er forklaringen på, at udtrykket “*Viribus unitis*” (Ved forenede kræfter) står på skuespillets titelblad. Gabrielsen medvirkede som skuespiller i en række af Munks dramaer bl.a. *Han sidder ved Smeltediglen*, *Egelykke*, *Diktatorinden* og *Før Cannae*.

Munk har flere steder i sin dramatik beskæftiget sig med store danske åndspersonligheder, fx Georg Brandes i *I Brændingen* (1929) og N. F. S. Grundtvig i *Egelykke* (1940). Her drejer det sig om den danske forfatter Johannes Ewald (1743-1781), som var oplysningsmand med teologisk uddannelse og pietistisk opdragelse. Ewald skrev, ligesom Munk selv, både lyrik, dramatik og prosa – i sidstnævnte kategori bl.a. den selvbiografiske roman *Levnet og Meeninger* (posthumt udgivet 1804-1808), hvori ungdomskæresten Arendse Hulegaard (død 1794) skildres. Ewald hutlede sig fra ca. 1770 gennem livet som fattig digterboheme, og de sidste år af hans liv var præget af gigt og druk. Mest kendt er Ewald måske for nationalsangen *Kong Christian stod ved høien Mast* fra syngespillet *Fiskerne* (1780), som blev opført 12. april 1780 for at markere Kong Christian den 4.s (1577-1648) fødselsdag. Munk holdt meget af nationalsangen og anså den for at være Ewalds ypperste frembringelse.

Skuespillet handler om Ewald og dennes sidste, afgørende timer, hvor han i et tankevæld og mylder af minder og fantasier samt samtaler med besøgende tager sit liv op til revision. Udover ungdomskæresten Arendse møder vi også andre realhistoriske personer fra Ewalds nære omgangskreds i skuespillet, bl.a. Madam Schou i Skindergade i København, hvor Ewald boede fra 1777

til sin død i 1781, og Ewalds “formynder-hjælper”, dr. teol. Johan Christian Schönheyder (1742-1803), der var biskop i Trondheim fra 1788 til 1803 og skrev flere teologiske bøger bl.a. *Undervisninger i Christendommen I-II* (1774-78).

At denne enakter som udgangspunkt blot er lejlighedsdigtning forklejner ikke, at den samtidig er et velkomponeret, intenst skæbne-drama med øjeblikket eller den afgørende stund som kulminationspunkt, hvor replikkerne står stærke og levende, og sproget er præget af skønhed og vision. I den sidste fase af sit forfatterskab skrev Kaj Munk en del enaktere, som hører til noget af det bedste, han har skrevet. *Ewalds Død* er en af dem, men de mest kendte er nok *Før Cannae* og *Døden* fra *10 Oxford Snapshots*, to skuespil, der blev opført bl.a. i dansk fjernsyn.

Da Kaj Munk skrev *Ewalds Død*, var han klar over, at hans modige opførsel over for besættelsesmagten ikke ville forblive uden konsekvenser for ham selv, ja muligvis kunne koste ham livet. Det er tankevækkende at læse dette stykke som en slags selvopgør nogle måneder, før han blev likvideret.

Ewalds Død

(Skuespillet er skrevet af Kaj Munk, men blev, grundet den politiske situation i 1943, udgivet i Holger Gabrielsens navn.)

Viribus unitis

EWALD

¹MADAM SCHOU

²Dr. ESMACH

³PASTOR SCHÖNHEYDER

⁴ARENDSE

⁵

1. Akt: I

EWALDS STUE I KØBENHAVN

- (1) MADAM SCHOU: Saa! nu faar Hr. Ewald sin Pude i Ryggen, saadan, skal den lidt højere op, saadan! Og saa drikke sin Salep,⁶ bare en to tre raske Slurke, saa smager Hr. Ewald den slet ikke, saadan, saadan, nu er Hr. Ewald jo flink. Saa reder vi Hr. Ewalds Seng, og Hr. Ewald sidder pænt stille saa længe. Nu skal vi have Puderne rigtig rystet, og saa gaar det altsammen igen. Synes Hr. Ewald ikke, han har det bedre nu?

¹*Ewald*: Johannes Ewald (1743-1781), dansk digter, der i sin egen tid var anerkendt som Danmarks førende lyriker og dramatiker. Senere er han også blevet anerkendt som vores første moderne digter, bl.a. pga. den selvbiografiske roman "Levnet og Meeninger" (skrevet 1774-1778 og trykt 1804-1808). Mest berømt af de lyriske værker er "Rungstedts Lyksaligheder. En Ode" (1772) samt Danmarks kongesang "Kong Christian stod ved høien Mast" fra syngespillet "Fiskerne" (opført 12. april 1780 på Kong Christian den 4.s fødselsdag), hvor digteren hyldede den heroiske handling, som det eneste, der giver livet betydning. Ewald levede kun i kort tid efter premieren. Da han døde, fik han en national begravelse med et sørgetog, som ville have været en konge værdig. [DSD]

²*Madam Schou*: Ewald fik i 1777 logi hos en Madam Schou i Skindergade i København, hvor han boede til sin død. [KAL]

³*Dr. Esmach*: Sandsynligvis reference til Christian Hieronymus Esmarch (1752-1820), en litterært interesseret tysk embedsmand. Esmarch var en overgang huslærer i København (1774-1781), hvor han bl.a. kom til at kende teaterkritikeren og digteren Knud Lyne Rahbek (1760-1830), som var den første til at udgive Ewalds "Levnet og Meeninger" i tidsskriftet "Den danske Tilskuer" i 1804 og 1805. [DSD & ADL]

⁴*Pastor Schönheyder*: Indledningen til Ewalds selvbiografi "Levnet og Meeninger" er stilet til en Dr.theol. Johan Christian Schönheyder (1742-1803), der fra 1773 var både formynder og rådgiver for Ewald. [ADL]

⁵*Arendse*: I sommeren 1762 blev Johannes Ewald som nybagt teologisk kandidat forlovet med Arendse Hulegaard, som han fire år forinden var blevet dybt forelsket i. Forholdet holdt dog ikke længe, og Arendse blev to år senere gift med en anden, men hendes indflydelse på Ewald fortsatte bl.a. som digterisk inspiration. [DSD]

⁶*Salep*: Arabisk ord (sahlab) for et stivelseagtigt stof, udvundet af visse planterodknolde, der tidligere blev anvendt i opløst tilstand i saftsuppe, som middel mod bl.a. diarré. [DSD]

- (2) EWALD: Bedre? hvad mener hun med bedre? Jeg fejler ingenting. Det ved hun jo godt. Der er stødt mig en Kende Snue til. Det er det hele. Det gaar over i Morgen. Hvad siger ikke min Digterbroder Wessel:⁷

Tør jeg besvære Aftenposten
med ringe Raad imod Kighosten?
Stød Nelliker en Morgen smaa,
kom dem i Mjød og drik dem saa.

Hvis du er ikke inden Aften,
som om du aldrig havde haft'en.
saa kan du sige allenfals:
"Herr Medicus, Løgn i jer Hals!"

— — — — Lad være at staa og glo paa mig, som om jeg er en Ko, der skal slaas ned.

- (3) MADAM SCHOU: Jeg gloede da heller ikke, Hr. Ewald.

- (4) EWALD: Hun gloede! Ha, disse medlidende Blikke, og Tanken bagved: "Godt, det ikke er mig, der er ved at faa Skibslejlighed i den Jolle!" Jeg siger hende, jeg fejler ingenting. Jeg er rask. Jeg er fuldkommen rask.

- (5) MADAM SCHOU: Som Hr. Ewald vil. Saa siger vi det. Hr. Ewald er fuldkommen rask.

- (6) EWALD: Kommer han ikke? kommer Pastor Schönheyder ikke, tror hun?

- (7) MADAM SCHOU: Naar Pastor Schönheyder har lovet at komme til Hr. Ewald i Eftermiddag, saa kommer Pastor Schönheyder til Hr. Ewald i Eftermiddag. Pastor Schönheyder er en ret Herrens Tjener. Pastor Schönheyder er saa sikker som Herrens eget Ord.

- (8) EWALD: Jeg har noget at drøfte med ham. Mit næste Skuespil skal handle om Herren og hans Apostle. Men mit Græske . . . jeg har glemt for meget af mit Græske. Der er Passager i Novum Testamentum, Pastor Schönheyder skal hjælpe mig med . . . Aah, Gud være lovet, der har vi ham! — — Hvad — hvad vil I? Jeg har ikke haft Bud efter nogen Læge. Er det hende, jeg kan takke for den Karnevalsstreg ?

- (9) ESMACH: Nu skal Digteren bare tage det med Ro. Der er ingen, der har sendt Bud til mig. Jeg kom tilfældigt her forbi. Saa faldt det mig paa Sinde at kigge ind.

- (10) EWALD: Har I ikke i Medicinskabet en eller anden Pille, der kan tage Lugten af Løgn? Hvad lyver I for? hvad kommer I for? jeg fejler ikke det mindste. Ingen har mindre Brug for Læge end jeg. Jeg har siddet og arbejdet paa et Digt i Formiddag ved Bordet derhenne, jeg skal læse det for jer — nej, nej, bliv fra mine Papirer, nu

⁷Wessel: Den norsk-danske digter Johan Herman Wessel (1742-1785), hvis mest kendte værk er sørgespilsparodien "Kærlighed uden Strømper" (1772). Det efterfølgende Wessel-digt i Munks skuespil blev indrykket i Københavns Aftenpost under titlen "Ligeledes". [DSD & ADL]

skal jeg selv finde det. (*Prøver at rejse sig. Anden Gang lykkes det, krumsluttet af Gigten stoltserer⁸ han hen over Gulvet, naar virkelig Bordet, glemmer Digtet, gaar tilbage og Stolen forbi, fremviser endnu en March gennem Stuen, kaster sig saa i Stolen undertrykkende en Stønnen.*) Lad mig være ene med Doktoren. Jeg vil ... hvad var det, jeg vilde læse for ham mit Digt.

(11) MADAM SCHOU: Hr. Ewald kan jo bare støde Stokken i Gulvet, naar Hr. Ewald har Brug for mig. Saa er jeg her paa staaende Fod. (*Ud.*)

(12) EWALD: Ja, ja, det er godt. Det er godt.

(13) ESMACH: Skal jeg ikke lige lytte til Brystet, nu jeg alligevel er her?

(14) EWALD: I maa lytte til Brystet og lytte til Rumpen, Dr. Esmach. I maa gøre ved mig, lige hvad I vil.

(15) ESMACH: Træk Vejret dybt. Engang til. Engang til. Saadan! Tak.

(16) EWALD: Der er ikke noget. Vel?

(17) ESMACH: Ikke Spor. At *jeg* kan høre. Det er det, jeg siger: det er bare Indpakningen, der er lidt Kludder ved hos os, al Indmaden er i god Behold.

(18) EWALD: Tror I, jeg dør inden Aften?

(19) ESMACH: Men hvordan falder Digteren dog paa det?

(20) EWALD: Nej, hvordan falder Digteren dog paa det! Det er jo helt umuligt. Kun syv og trediver Aar ung. I den Alder dør man dog ikke. Haha, I tror, jeg er bange for Døden. Jeg var femten Aar, da jeg rømte hjemmefra til fremmed Krigstjeneste. Jeg har aldrig været bange for noget. Men herinde, ikke sandt, her er det, ikke? I forstaar, hvad jeg mener?

(21) ESMACH: Naturligvis gør jeg det.

(22) EWALD: Naturligvis gør I ikke det. I stiller med jeres Remedier. I tror, at Døden er bare Kød, der stivner og Blod, der lever.⁹ Menneske! Menneske! var det bare det! Men herinde det myldrer med Rytmer og Rim og Klange, med Billeder, Mennesker, Skæbner Verdener, Verdener, der dør sammen med mig.

(23) ESMACH: Digteren skulde ikke tale saa meget.

(24) EWALD: Nej, Digteren skal tie stille, blive helt stille ... der er ingen Grænser for, hvor stille han skal blive om lidt.

(25) ESMACH: Der er ingen Tvivl om, at Digteren vil komme sig. Store Værker vil Digteren komme til at skænke sit forventningsfulde Folk endnu. Bare fuldstændig Ro, og en Pille hveranden Time af dem, jeg stiller paa Bordet her. Og Digteren holder sig jo aldeles fra Spiritus.

(26) EWALD: Vistsaa! det rører jeg aldrig mer.

⁸*stoltserer*: Kommer af det tyske ord "stolzieren", der betyder at bevæge sig på en stolt, hovmodig, storagtig eller vigtig måde. [ODS]

⁹*levrer*: Betegner en væske, oftest blod, der er størknet, løbet sammen eller koaguleret til en geléagtig masse. [ODS]

- (27) ESMACH: Saa skal Digteren se. Bare skaane Hjertet. Og ingen kunstige Stimulan-
ser! saa gaar det, som det skal. Jeg kigger ind igen paa Tilbageturen. (*Ud.*)
- (28) EWALD: (*sidder og rokker*) Ja ja ja. (*Lytter, rejser sig med forpint Besvær, mere
kravler end gaar hen til Sengen, lytter igen, leder febrilsk, finder en Flaske frem,
slubrer i sig i hastige Drag, Trin udenfor, han vil gemme Flasken, men taber den,
idet han falder.*)
- (29) MADAM SCHOU: Men Hr. Ewald dog .. . men har Hr. Ewald ikke lovet mig ...
hvor faar Hr. Ewald bestandig det Skidt fra? Hr. Ewald ved dog, han ikke kan taale
det. Kom nu her, aah Herregud, lille Hr. Ewald, kom nu her! (*Faar ham op paa
Sengekanten.*)
- (30) EWALD: Jeg er saa træt, saa dødelig træt, og Smerterne gaar som Save i mine
Ledemod.
- (31) MADAM SCHOU: Vil Hr. Ewald saa ikke op i Sengen nu ?
- (32) EWALD: Jeg vilde saa gerne . . . derhenne i Stolen ... se Solnedgangen ... endnu
engang. Hvor mange Trin tror hun, der er hen til Stolen?
- (33) MADAM SCHOU: Jeg gætter paa syv.
- (34) EWALD: Syv! Det var mange. Skal vi lægge ud ... ud paa den vældige Rejse . . .
springe over Aaen . . . den er ikke bredere, end at det kan gøres i to Hop. Var jeg
var jeg styg mod hende før?
- (35) MADAM SCHOU: Snikkesnak, Hr. Ewald. Det har vi jo glemt for længe siden.
Hvad kan et stakkels Menneske ikke komme til at sige under . . . Tortur?
- (36) EWALD: Ejede jeg en Smule Liggendefæ,¹⁰ skulde hun arve det hele, skulde hun.
Men et Digt skal jeg skrive hende til hendes Fødselsdag, et rigtigt Digterdigt, en hel
Maaned skal jeg arbejde paa det; det bliver et, som Kongen skal bede om at faa Lov
til at læse.
- (37) MADAM SCHOU: Tak. Tak. Jeg ved jo, Hr. Ewald er saa god. Og jeg er meget
taknemmelig for den store Ære. Men jeg vilde jo hellere, at Hr. Ewald i den Tid, Hr.
Ewald har tilbage endnu, lod være med det Pimperi.
- (38) EWALD: Pimperi kalder hun det. En Daare er hun, et Trællesind. Hun ved ikke,
Gud bor i en Flaske. Giv mig den! lystre hun! naa! naa! naa! (*Madam Schou vrider
Hænderne, men tør ikke andet end række ham Flasken med den Smule i, der ikke er
løbet ud.*) Naar jeg fører den til Munden, er det Gud selv, der kysser min Tunge,
dens Hede i mit Bryst er den hellige Aands Lue i mig, der ildner mig til at skabe de
evige Ting, der har gjort mig til den Største af min Tids Danske. Har jeg været fuld,
mens jeg levede, vil jeg ogsaa gaa fuld i min . . . (*standser. Munden bliver staaende
aaben, Hænderne synker. Pastor Schönheyder er traadt ind.*)
- (39) MADAM SCHOU: Aah, Jesu Kors dog!

¹⁰Liggendefæ: Betegner gods eller forråd, som man gemmer på, især rigdom bestående af løsøre, penge, ædle metaller osv.
[ODS]

(40) SCHÖNHEYDER: Du har skicket Bud efter mig, Johannes Ewald; jeg hører og ser, du er ved at berede dig til at modtage Sakramentet.

11

(41) EWALD: Pastor Schönheyder, I forstaar ingenting. Det er mit Haab, at Gud forstaar. Derfor sendte jeg Bud efter Nadveren.

(42) SCHÖNHEYDER: Men du faar den ikke. Jeg nægter dig den.

(43) EWALD: Nægter nægter I Pastor Schönheyder, jeg er syg, jeg er syg til Døden.

(44) SCHÖNHEYDER: Jeg ved det. Des forfærdeligere er det, at du i dit Livs ellefte Time¹²kaster dig hen til den Synd, der har fordærvet dit Liv, og brammer med Hovmods Ord om den største af alle Danske i Stedet for at ydmyge dig under Guds almægtige Haand. Kender du endnu ikke Sandheden om dig selv, skal jeg sige dig den. Værkbruden og kraftsløs ligger du her og skal dø i din Alders Blomst.

(45) EWALD: Og hvorfor gør jeg det? Hvad mener Gud med at kalde mig til de største Maal og saa nægte mig Kræfterne til at naa dem og rive mig bort fra Værket, just som jeg er modnet til at begynde det?

(46) SCHÖNHEYDER: Du vover at give Gud Skylden for, at du selv har ødt dit Helbred i Udskejelser og Galskab og derved voldt din tidlige Død.

(47) MADAM SCHOU: Pastor Schönheyder maa ikke nægte Hr. Ewald Sakramentet. Hr. Ewald er ikke noget slet Menneske. Han er jo godt begavet og ...

(48) SCHÖNHEYDER: Netop. Han var skabt til et Kar til Ære. Han har selv gjort sig til et Kar til Vanære.

13

(49) EWALD: I er ikke Dommeren over mig og mit Værk. Alle siger de, jeg er mit Folks største Digter.

(50) SCHÖNHEYDER: Leflere fra Teatrets Blændverden — hvad gælder *deres* Smiger over for Virkelighedens Dom. Ja, du har sunget om Mod og Bedrift, men selv har du været en leddeløs Stymp¹⁴. Hvad hjælper de høje Ord, naar Exemplet blot drager nedad? Enkelte skønne Digte er lykkedes for dig, jeg ved det, for jeg skriver Digte selv; men der stod ingen Mand bag Versene, og ikke een Linie vil leve af dig til næste Slægt.

¹¹*Sakramentet*: Et sakrament er en hellig (sakral, rituel) handling knyttet til et materielt tegn, der menes at være indstiftet af Jesus og at være forbundet med løfte om særlige nådevirkninger. I den protestantiske kirke haves, i modsætning til den katolske og ortodokse kirkes syv, kun to sakramenter: dåb og nadver. [BOE & DSD]

¹²*ellefte Time*: Reference til NT: Matt. 20,1-16, der ofte bruges overført i betydningen ”i sidste øjeblik”.

¹³*Kar til Vanære*: ”Kar til Ære...Kar til Vanære” - citat fra Apostelen Paulus (NT: Romerbrevet 9,21), som Munk tidligere samme år brugte i forbindelse med et slags mindeskrift om forfatteren Henrik Pontoppidan (1857-1943). Mindeskriftet, hvor Munk ganske vist betegner Pontoppidan som et ”Kar til Ære”, men et tomt kar, blev dog ikke publiceret før 1947 i ”Kaj Munk: Ansigter”.

¹⁴*Stymp*: En ussel og sølle person. [DDO]

- (51) MADAM SCHOU: Men Hr. Ewald har altid været et godt Hjerte, saadan et godt Hjerte, mener jeg bare.
- (52) SCHÖNHEYDER: Hun maa forstaa: det er ikke mig, der nægter ham Sakramentet. Det er Herrens Ord. En angerløs Synder er uværdig til Kristi Legem og Blod.
- (53) EWALD: Jeg har ikke Kræfter til at sige Jer imod. Det faar være, I har Ret. Et spildt Liv, en spildt Død, skriv saa det paa Gravstenen over mig. Men det ved du jo, Gud, jeg har elsket dig elsket dig i dit skønne Skaberværk — det rige Liv, saa rigt, at man aldrig kan faa nok af det, selv hvor det falder usselt ud. Jeg har elsket dig i Fædrenes Aand, i Sprogets Velklang, i Synernes Flugt. Jeg var saa stolt af at høre til et gammelt Folk, stort i Sejre og Sorger. Og Bøgeskoven, hvor Sangersken bygger og kvidrende røber sin Rede — aah Gud, du ved jeg har elsket dig i det store Hav og den lille Blomst, din Skabnings tusinde Undere. Jeg har elsket dig i din Kirkes Mysterier, i Daab og Nadver og Bøn, og i din Verdens Mysterier, i Krigslyd og Vin og Elskov. Selv i Synden har jeg elsket dig, Herre min Gud, ogsaa den har du skabt i din bundløse Almagt og Visdom, selv i Djævelen har jeg elsket dig, naar han gav mig de Syner, hvormed jeg forherligede dig.
- (54) SCHÖNHEYDER: (*hvid*) Stands! Det er Ord af Bespottelse.
- (55) EWALD: Men mest har jeg elsket dig i din stolte Søn, Krigeren fra Golgatha,¹⁵ der drog vaabenløs ud mod Synden og Døden og sejrede — for os alle. Vi andre maa sejre ved Hjælp af det onde, han kunde ved Dyden alene.
- (56) SCHÖNHEYDER: (*kaster sig paa Knæ i Tvivl og Sjælenød.*)
- (57) EWALD: Og vil du nu forkaste mig, Herre og Gud i det høje, jeg elsker dig ligefuldt for alt, hvad du gav mig, jeg kysser din Haand, naar den skyder mig bort.
- (58) ARENDSE: (*staar ved hans Stol*) Hvem er det, Johannes, der skyder dig bort?
- (59) EWALD: Arendse! Arendse? min Ungdoms Arendse! du eneste Kvinde, min Sjæl har elsket, hvordan sker det, du kommer her — saa ung, saa lysende ung?
- (60) ARENDSE: Jeg kommer, fordi jeg elsker dig.
- (61) EWALD: Du elsker mig ikke. Sig, at du ikke gør det. Sig, at du afskyr og hader mig, fordi jeg løb fra dig dengang og lod dem kaste dig bort til en, du nu siger, du aldrig holdt af.
- (62) ARENDSE: Jeg elsker dig, Johannes.
- (63) EWALD: Den Synd kan jeg ikke bære paa ned i de Dødes Rige. Yndig, yndig var du, saa yndig som nu, dine Læber var svale som Stjerner og dine Kys dog som Middagens Sol. Præst skulde jeg været, med dig som min Kone, men jeg smed mig ud i Drik og Hor, og saa gav de dig til en anden.
- (64) ARENDSE: Og dog fik jeg dig, Ewald.
- (65) EWALD: Fik du mig?

¹⁵*Golgatha*: Hebraisk ord for ”hovedskal” brugt som stedsbetegnelse for det sted uden for Jerusalems mure, hvor Jesus blev korsfæstet. [DSD]

(66) ARENDSE: Jeg er ikke Arendse jo, det er jeg ogsaa men jeg er tillige en anden se paa mig, kender du mig ikke, min Elsker og Søn?

(67) EWALD: Du er saa ung.

(68) ARENDSE: Ja, for jeg er jo Danmark.

(69) EWALD: Er Danmark ikke en gammel Mor?

(70) ARENDSE: (*ler*) Nej, Ewald, det er jo mig. Nu da dit Legems Kar er ved at sønderlaas, kommer jeg for at takke dig, at du gav din Aand som et Sejrens Offer til Danmark. Venlighed er vort Folks Fare. Men dine Ords Torden og Havgang skal leve og mane os til vor sande Bestemmelses høje Kald. Hvergang vi vil vige og give efter, skal du kalde Manddommen frem i vort Folk.

(71) EWALD: Hvem er de ridende Skikkelser hist?

16

(72) ARENDSE: Ser du dem? hører du Sangen? Det er Kongerne, Fremtidens Konger, det er Folket, der i sine Skæbnestunder samler sig om sin Konge med *dine* Ord. Rejs dig, Ewald, ved min Haand kan du rejse dig for dine egne Ord. De Ord vil leve, som Danmark vil leve. (*Da Sangen er til Ende, segner han tilbage i Stolen. Hun kysser hans Pande, smiler til ham og svinder bort. Madam Schou ligger og stryger hans Haand.*)

(73) SCHÖNHEYDER: (*rejser sig fra Bønnen*) Herren har vist mig Syner. Jeg stod for den brændende Tornebusk.¹⁷ Johannes Ewald, sanser du endnu?

(74) EWALD: Hvem kalder paa mig?

(75) SCHÖNHEYDER: Frelseren selv. Din Fører i Striden. Se, her er han hos dig med Synders Forladelse (*rækker ham Sakramentet*) i sit ofrede Legem, i sit sejrige Blod.

(76) EWALD: Der er Angst omkring mig, der er Mørke foran mig ...

Men rask igennem Larm og Spil

Og Kamp og Sejer før mig til

Min Grav.

¹⁸Nej, ikke Grav, ikke blot Graven, længere endnu.

Udrust dig, Helt fra Golgatha,

løft højt dit røde Skjold!

Thi Synd og Skræk — du ser det, ja —

angribe mig med Vold.

¹⁶*hist*: Gammledansk ord ("hissed"), som oftest bruges i betydningen "henne" eller "ovre", men i denne sammenhæng skal ordet sandsynligvis mere forstås som "det hinsides graven eller døden", "det evige liv". [ODS]

¹⁷*brændende Tornebusk*: Reference til Herrens åbenbaring for Moses i GT: 2 Mos. 3,1-6.

¹⁸*Grav*: De sidste verslinier i Johannes Ewalds "Kong Christian stod ved høien Mast", som i digtform havde titlen "Romance" (1780). [KAL]

Udstræk dit Glavind^a i din Harm
mod dem, som trodse dig!
nedstyrt dem med en vældig Arm
fra Lyset — og fra mig!

^a*Glavind*: Kommer af det olddanske "glawindh" afledt af det latinske "gladius", som betyder sværd. [ODS]

Da skal jeg, sikker ved din Haand,
ej frygte Døden mer,
men ofre dig min frelste Aand
paa dens nedbrudte Ler.

19

EWALDS DØD

blev opført som Epilog ved Det kongelige Teaters Mindeforestilling for Johannes Ewald den 18. November 1943. Epilogen var iscenesat af Holger Gabrielsen, og Emil Reesen havde komponeret Musikken. John Price var Ewald, Clara Pontoppidan Madam Schou, Johannes Meyer Dr. Esmach, Thorkild Roose Pastor Schönheyder og Bodil Kier Arendse.

Omslagsbilledet er gengivet efter Demens' Tegning, som tilhører Kobberstiksamlingen. Bogen der er sat med Linotype Baskerville Antikva og trykt paa haandgjort Papir i Nordlundes Bogtrykkeri, København, er udsendt privat af Westermanns Forlag til Julen 1943 i 250 Eksemplarer, hvoraf dette Eksempplar er Nr. 175

¹⁹*Dette digt*: De tre første strofer (af fire) af Johannes Ewalds digt "Udrust dig, Helt fra Golgatha" (1781). Digtet er senere blevet til en salme med melodi af Niels W. Gade i 1856. [DDSO]